

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за квітень 2024 року

ЗМІСТ

	Перелік уживаних скорочень	4
I.	СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ	5
1.	Оподаткування	5
1.1.	Правові позиції Верховного Суду у складі суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду	5
1.1.1.	Про достатність відображення в наказі підстави для проведення фактичної перевірки як нумераційного позначення відповідного пункту статті Податкового кодексу України без розкриття його змісту	5
1.1.2.	Про оподаткування ПДВ господарських операцій з продажу виробниками продукції за ціною, нижчою за виробничу собівартість	7
1.2.	Правові позиції Верховного Суду у складі колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду	9
1.2.1.	Про податкову консультацію щодо внесення змін до податкового кредиту після повернення сплаченого ПДВ	9
1.2.2.	Про оподаткування етилового спирту до 17 червня 2022 року	11
1.2.3.	Про обов'язкову умову для отримання пільги з оподаткування етилового спирту після 17 червня 2022 року	12
1.2.4.	Про відмову в прийнятті уточнюючого розрахунку до податкової декларації, поданого з перевищенням загального строку давності згідно з Податковим кодексом України	14
II.	СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ	16
2.1.	Правові позиції Верховного Суду у складі суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду	16
2.1.1.	Про обчислення строку звернення до суду з позовом щодо компенсації втрати частини доходів (пенсії) у зв'язку з порушенням строків їх виплати	16
2.1.2.	Про невключення в довідку про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії працівникам органів внутрішніх справ доплати за роботу в зоні Чорнобильської АЕС	18
2.2.	Правові позиції Верховного Суду у складі колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду	20

2.2.1.	Про необхідність отримання дозволу Національної поліції для створення нового місця, в межах якого планується провадження господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів	20
2.2.2.	Про незаконність штрафу за порушення законодавства про працю, накладеного на філію підприємства	22
2.2.3.	Про визначення розмірів державної соціальної допомоги на дитину з інвалідністю та надбавки на догляд за дитиною з інвалідністю до 18 років і різну правову природу цих соціальних виплат	24
2.2.4.	Про відсутність економічного сенсу від проведення операцій з цінними паперами для клієнта як ознаку маніпулювання цінами на фондовому ринку	26
2.2.5.	Про протиправність обмеження підзаконним нормативно-правовим актом права членів сім'ї застрахованої особи, що загинула на виробництві, на отримання одноразової допомоги сім'ї потерпілого	28
2.2.6.	Про дотримання органом місцевого самоврядування принципу розумності при встановленні строку оголошення про проведення відкритих слухань	30
III.	СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	31
3.1.	Про врегулювання процесу проходження публічної служби в умовах триваючої збройної агресії проти України	31
3.2.	Про передчасність постанови про накладення штрафу у разі, якщо резолютивна частина судового рішення є нечіткою за змістом	34
3.3.	Про реалізацію особою права на відстрочку від призову	36
3.4.	Про право особи на перетин державного кордону України в умовах воєнного стану	38
3.5.	Про умови звільнення військовослужбовця зі служби в умовах воєнного стану	40
IV.	ПРОЦЕС	42
4.1.	Про початок перебігу строку звернення до суду у справі про відшкодування витрат на навчання	42
4.2.	Про звернення директора юридичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним документом (у форматі PDF), підписаним кваліфікованим електронним підписом іншої особи, яка діє за довіреністю	43

Перелік уживаних скорочень

ГУ ДПС	– Головне управління Державної податкової служби
ДФС	– Державна фіскальна служба
ДП	– Державне підприємство
ДПС України	– Державна податкова служба України
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
ПАТ	– Приватне акціонерне товариство
ПДВ	– податок на додану вартість
ПК України	– Податковий кодекс України

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1. Оподаткування

1.1. Правові позиції Верховного Суду у складі суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду

1.1.1. Про достатність відображення в наказі підстави для проведення фактичної перевірки як нумераційного позначення відповідного пункту статті Податкового кодексу України без розкриття його змісту

Призначаючи фактичну перевірку, достатньо покликатися в наказі на відповідний підпункт пункту 80.2 статті 80 Податкового кодексу України без розкриття його змісту, яким охоплюється предмет перевірки, але за умови, що цей підпункт містить лише одну фактичну підставу. Об'єктивну наявність або відсутність у контрольного органу підстав (обставин), визначених в підпунктах пункту 80.2 статті 80 Податкового кодексу України, як умови призначення фактичної перевірки, перевіряє суд. У випадку наявності обґрунтованих підстав для призначення фактичної перевірки, не можна вважати протиправним наказ про її призначення, який містить покликання на порядковий номер підпункту пункту статті Податкового кодексу України, як підстави для проведення перевірки, але не відображає конкретні обставини, які в цих підпунктах розкриваються та мають об'єктивно існувати

26 березня 2024 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС в Одеській області на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 07 вересня 2023 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 01 грудня 2023 року у справі № 420/9909/23 за позовом ТОВ «Крани України» до ГУ ДПС в Одеській області про визнання протиправним і скасування наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган згідно з наказом призначив проведення фактичної перевірки ТОВ «Крани України». Правовою підставою проведення перевірки в наказі було зазначено підпункт 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 ПК України, у зв'язку з отриманням від Управління податкового аудиту доповідної записки від 20 квітня 2023 року з інформацією, яка підлягала перевірці. У наказі не було вказано будь-яких конкретних фактичних підстав для перевірки, а також не відображено, яким чином контрольний орган встановив невідповідність діяльності платника вимогам

законодавства. Водночас відділ фактичних перевірок управління податкового аудиту ГУ ДПС в Одеській області під час проведення попереднього аналізу відділом фактичних перевірок управління податкового аудиту ГУ ДПС в Одеській області виявив можливі порушення податкового та іншого законодавства, допущені суб'єктом господарювання в лютому 2023 року. Зокрема, згідно з даними податкової накладної від 24 січня 2023 року, зареєстрованої 01 лютого 2023 року, в декларації з податку на додану вартість за лютий була задекларована реалізація товару на суму 660 330 грн, включаючи ПДВ в сумі 110 055 грн, на користь особи, не зареєстрованої платником ПДВ. Платник не погодився з висновком податкового органу, що розрахунки за товари були здійснені готівкою неплатником ПДВ з порушенням меж граничних сум розрахунків готівкою, встановлених Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженим постановою Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Скасовуючи наказ про проведення фактичної перевірки, суди попередніх інстанцій погодилися з доводами платника, що оскаржуваний наказ не відповідає критеріям чіткості та зрозумілості, встановленим для акта індивідуальної дії. На переконання судів, незазначення фактичної підстави для проведення перевірки та лише загальний перелік норм створює неоднозначність у трактуванні наказу та унеможлиблює конкретне ідентифікування підстав для його призначення. Відсутність детальної інформації про сумнівні операції та їх характер ускладнює реалізацію права на оскарження наказу.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та ухваливши нове, яким відмовив у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

У справі не було відступлено від раніше сформульованої правової позиції Верховного Суду, зокрема, щодо протиправності проведення податкових перевірок після винесення відповідного наказу, здійснених відповідно до підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 ПК України, оскільки зроблені висновки ґрунтуються на обставинах кожної конкретної справи.

У пункті 80.2 статті 80 ПК України закріплено, що перевірку можна проводити в разі наявності хоча б однієї з підстав, перелік яких наведений у цій нормі. У спірному випадку у наказі було чітко вказано як правову, так і фактичну підстави для призначення перевірки. Саме тому обсяг інформації в наказі повністю відповідає вимогам законодавства. Зважаючи на отриману інформацію щодо можливого порушення, із зазначенням сфери, якої ця інформація стосується, що вказує на конкретизацію фактичної підстави, відсутні підстави для скасування наказу у зв'язку з його неналежним оформленням.

Аналіз підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 ПК України дає підстави для висновку, що в ньому достатньою мірою розкрито як правову, так і фактичну підстави для призначення фактичної перевірки, а саме: наявність / отримання інформації від визначеного кола суб'єктів щодо можливого допущеного порушення

податкової дисципліни у сферах здійснення платниками податків розрахункових операцій, наявності чи відсутності відповідних дозвільних документів, контроль за наявністю яких покладено на контрольні органи, виробництва та обігу підакцизних товарів. Тому єдиною передумовою та підставою для призначення фактичної перевірки в контексті дотримання платником податкової дисципліни, визначеної підпунктом 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 цього Кодексу, є наявна та/або отримана в установленому законодавством порядку інформація від визначеного в цій самій нормі кола суб'єктів: державних органів або органів місцевого самоврядування. Жодних інших підстав вказана норма не встановлює.

У випадку оскарження до суду платником наказу про призначення фактичної перевірки та/або прийнятого рішення податковим органом за наслідками такої перевірки, здійсненої відповідно до підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 ПК України, перевіряє підлягають як питання наявності обґрунтованих підстав для призначення перевірки, так і дотримання контрольним органом вимог абзацу третього пункту 81.1 статті 81 цього Кодексу під час оформлення рішення про призначення перевірки у формі наказу, їх узгодженість між собою. У разі наявності обґрунтованих підстав для призначення фактичної перевірки, не можна вважати протиправним наказ про її призначення, у якому вказано вимоги підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 цього Кодексу, але не розкрито зміст наявної / отриманої інформації від державних органів або органів місцевого самоврядування про можливі порушення податкового законодавства, не конкретизовано норми права, які ймовірно порушив платник, із зазначенням доказів такого порушення. Зазначення підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 цього Кодексу, що акумулює в собі весь спектр необхідних елементів щодо визначення підстави для призначення перевірки (як правової, так і фактичної), можна вважати мінімально допустимим обсягом інформації в розумінні абзацу третього пункту 81.1 статті 81 ПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 березня 2024 року у справі № 420/9909/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118274531>

1.1.2. Про оподаткування ПДВ господарських операцій з продажу виробниками продукції за ціною, нижчою за виробничу собівартість

Платники мають право здійснювати продаж власновиробленої продукції за ціною, нижчою за виробничу собівартість, якщо ціна відповідає звичайним (ринковим) цінам, визначеним у договорі між виробником та покупцем. Ціна, зазначена у договорі, вважається відповідною рівню ринкових цін, якщо не доведено інше. Якщо контрольний орган вважає, що ціна договору нижча від ринкової, він має право це довести, враховуючи ціни на ідентичні товари

26 березня 2024 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного

адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 14 грудня 2020 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 20 вересня 2022 року у справі № 200/773/20-а за позовом ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник продавав власновироблену продукцію за ціною, нижчою за виробничу собівартість. Контрольний орган стверджував, що виробники такої продукції не можуть здійснювати її продаж за ціною, нижчою від виробничої собівартості. На переконання податкового органу, під час продажу самостійно виготовлених товарів, реалізованих за ціною, нижчою за звичайну, постачальник має скласти дві накладні на суми, розраховані згідно з: 1) фактичною ціною постачання; 2) перевищенням звичайної ціни над фактичною. Платник заперечував таку позицію, вказуючи на відсутність доказів щодо реалізації продукції за заниженими цінами, які відрізнялися від звичайних, а також наявність у підприємства інформації про ринкові ціни на схожі товари за аналогічних умов поставок.

Донецький окружний адміністративний суд задовольнив позов рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду. Суди висновувались на тому, що під час визначення бази оподаткування ПДВ операцій з постачання продукції власного виробництва необхідно враховувати рівень звичайних цін на таку продукцію. Спираючись на висновки Верховного Суду, суди попередніх інстанцій підкреслили, що з'ясування рівня звичайних цін має відбуватися з дотриманням встановленої процедури, а необхідна інформація – надаватися уповноваженим державним органам. У межах цієї справи контрольний орган не звертався до відповідного уповноваженого органу за необхідною інформацією, що свідчить про порушення встановленої процедури визначення рівня звичайних цін. Суди також наголосили на тому, що до факторів ціноутворення належать різноманітні чинники, а прибутковість кожної окремої операції не завжди є обов'язковою ознакою господарської діяльності.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до тлумачення норм ПК України звичайною ціною для здійснення розрахунку бази оподаткування ПДВ операцій з постачання самостійно виготовлених товарів / послуг є ціна, визначена зацікавленими сторонами в цивільно-правовому договорі, яка відповідає ринковій ціні. Звичайними необхідно вважати ринкові ціни, визначені в договорі між виробником та покупцем його продукції. Ринковою ціною може бути: 1) договірна ціна за умови, що правочин

відбувся на добровільній основі та обидві сторони є взаємно незалежними; 2) ціна, яка склалася на ринку ідентичних товарів у подібних економічних умовах.

Платникам не заборонено здійснювати продаж власновиробленої продукції за ціною, нижчою за виробничу собівартість, якщо така ціна відповідає звичайним цінам. Тобто ціна господарської операції, визначена сторонами в договорі, за загальним правилом та допоки не доведено протилежне, вважається такою, що відповідає рівню ринкових цін.

Особа, яка вважає, що платник здійснював продаж самостійно виробленої продукції за цінами, нижчими за рівень ринкових цін, має право довести цю обставину, зважаючи на рівень ціни, яка склалася на ринку ідентичних товарів у подібних економічних умовах. Обов'язок доведення невідповідності ціни договору рівню звичайних цін покладено на контрольний орган, оскільки платник декларує такі ціни у відповідних первинних документах, які подає на перевірку податковому органу. Платник зобов'язаний довести причину формування цін, які не відповідають рівню ринкових, надаючи відповідні докази щодо підтвердження визначеної цінової політики в контексті наявності економічних вигод лише після того, коли податковий орган у належний спосіб не встановить, що договірна ціна дійсно не відповідає ринковій. Відсутність доказів звернення податкового органу до уповноваженого державного органу про отримання необхідної інформації вказує на порушення визначеної процедури з'ясування рівня звичайних цін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 березня 2024 року у справі № 200/773/20-а можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118402239>

1.2. Правові позиції Верховного Суду у складі колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду

1.2.1. Про податкову консультацію щодо внесення змін до податкового кредиту після повернення сплаченого ПДВ

Згідно з Податковим кодексом України в разі повернення сум податку на додану вартість, надмірно сплачених під час митного оформлення товару, зміни до митної декларації або податкового кредиту мають бути оформлені за допомогою аркуша коригування. Цей документ є відповідним засобом для внесення необхідних змін, забезпечує правову чіткість та прозорість процедури. Бухгалтерська довідка може бути використана лише в прямо визначених законодавством випадках і може бути альтернативою аркуша коригування для внесення змін до податкового кредиту у відповідних випадках

10 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ТОВ «Штраус Україна» на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 14 червня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 30 жовтня 2018 року у справі № 826/6714/17 (провадження № К/9901/67740/18) за позовом ТОВ «Штраус Україна» до ДФС України про визнання протиправним і скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник звернувся до ДФС України із запитом щодо процедури внесення змін до податкового кредиту після повернення сум податку на додану вартість, сплачених до митного органу під час митного оформлення імпортованих товарів. Метою звернення була необхідність визначити, чи є аркуш коригування до митної декларації єдиним законодавчим документом для таких змін. Не погоджуючись з наданою податковою консультацією, платник звернувся до суду, висунувши вимогу щодо її скасування. На переконання позивача, у разі повернення платнику сум податку на додану вартість, надмірно сплачених на підставі митної декларації, зміни до неї, так само як і внесення змін до податкового кредиту, можуть бути оформлені лише аркушем коригування до митної декларації. Бухгалтерська довідка може бути документальною підставою для збільшення податкового кредиту без отримання податкової накладної лише у випадку, прямо визначеному Податковим кодексом України в пункті 36 підрозділу 2 розділу XX.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контрольний орган розглянув усі фактичні обставини і з урахуванням цього надав роз'яснення в межах своїх повноважень та відповідно до чинного законодавства України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У випадку повернення за рішенням суду платнику сум податку на додану вартість, надмірно сплачених на підставі митної декларації, зміни до неї, а також внесення змін до податкового кредиту платника можуть бути оформлені лише аркушем коригування до митної декларації. Наведений підхід установлений статтею 261 Митного Кодексу України, яка закріплює можливість подання додаткової митної декларації протягом 180 днів з дати випуску товарів у вільний обіг.

Якщо суми податку на додану вартість, обліковані на рахунках митного органу як надмірно сплачені до бюджету, були повернуті позивачу на рахунок в системі електронного адміністрування, а для внесення змін до митних декларацій не було оформлено додаткової митної декларації або аркуша коригування, то такі внесення змін до податкового кредиту необхідно здійснити на дату повернення коштів шляхом складання бухгалтерської довідки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 квітня 2024 року у справі № 826/6714/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118305592>

1.2.2. Про оподаткування етилового спирту до 17 червня 2022 року

До 17 червня 2022 року пункт 229.1 статті 229 Податкового кодексу України встановлював особливості оподаткування спирту етилового залежно від його використання, закріплюючи пільгову ставку акцизного податку для визначених напрямів використання спирту етилового. Ця норма має пріоритет перед положеннями Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального», оскільки Податковий кодекс України врегульовує відносини оподаткування, обов'язки платників податків щодо сплати податків та умови надання їм пільг. У цей період обов'язок реєстрації суб'єкта господарювання в Електронному реєстрі не може бути умовою для отримання податкових пільг згідно з Податковим кодексом України

11 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС у Полтавській області на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 07 березня 2023 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 13 вересня 2023 року у справі № 440/10584/22 за позовом ДП «Жовтневий спиртовий завод» до ГУ ДПС у Полтавській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник у декларації акцизного податку за травень 2022 року застосував податкову пільгу, визначену абзацом «д» підпункту 229.1.1 пункту 229.1 статті 229 ПК України, та задекларував нульове зобов'язання з цього податку. За наслідками проведеної камеральної перевірки декларації контрольний орган встановив порушення щодо обсягу передачі спирту етилового для промислового перероблення в межах одного підприємства для оподаткування та недотримання умов внесення підприємства до відповідного електронного реєстру суб'єктів господарювання. Платник уважав свої дії щодо застосування пільги зі сплати акцизного податку у вказаний період правомірними, оскільки ПК України не вимагав обов'язкового включення платника податку до Електронного реєстру суб'єктів господарювання.

Полтавський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов. Суди підтвердили правомірність застосування податкової пільги, враховуючи діяльність платника в період, за який була подана декларація акцизного податку. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що на момент подання декларації акцизного податку за травень 2022 року ПК України не містив вимог щодо обов'язкового внесення до Електронного реєстру суб'єктів господарювання, які використовують етиловий спирт для виробництва продуктів, як умови для застосування пільги.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закріплений Законом України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» обов'язок реєстрації суб'єкта господарювання в Електронному реєстрі не може бути умовою для отримання податкових пільг згідно з Податковим кодексом України.

Пункт 229.1 статті 229 ПК України визначає особливості оподаткування етилового спирту залежно від напряму його використання. Згідно зі статтею 229 ПК України в редакції, чинній до 17 червня 2022 року, обов'язковою умовою для застосування пільгової ставки акцизного податку було дотримання платниками умов цільового використання етилового спирту, тобто використання суб'єктами господарювання етилового спирту за напрямами, встановленими підпунктом 229.1.1 пункту 229.1 статті 229 цього Кодексу.

На час спірного періоду (травень 2022 року) ПК України не встановлював обов'язку платника акцизного податку щодо внесення до Електронного реєстру суб'єктів господарювання, які використовують етиловий спирт для виробництва зазначених продуктів, як умови для застосування пільги. Таке положення було введено в дію змінами до ПК України згідно із Законом України від 31 травня 2022 року № 2284-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання виробництва спирту етилового денатурованого», які набрали чинності 17 червня 2022 року. Установлені зміни не поширюються на правовідносини, що виникли до зазначеної дати, відповідно до принципу незворотності дії закону в часі, визначеного в Конституції України. Відповідальність можлива лише за порушення законодавства, яке було чинним на час вчинення діяння, без застосування юридичних норм, що набрали чинності пізніше.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2024 року у справі № 440/10584/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118305677>

1.2.3. Про обов'язкову умову для отримання пільги з оподаткування етилового спирту після 17 червня 2022 року

З 17 червня 2022 року для користування пільгою з оподаткування етилового спирту, визначеною підпунктом «д» підпункту 229.1.1 пункту 229.1 статті 229 Податкового кодексу України, обов'язковим є внесення платника до Електронного реєстру суб'єктів господарювання, які використовують етиловий спирт для виробництва продукції хімічного і технічного призначення, парфумерно-косметичної продукції, оцту з харчової сировини (навіть якщо передання спирту відбувається в межах одного підприємства)

11 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ДП «Жовтневий спиртовий завод» на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 15 травня 2023 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 31 жовтня 2023 року у справі № 440/907/23 (провадження № К/990/42667/23) за позовом ДП «Жовтневий спиртовий завод» до ГУ ДПС у Полтавській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник задекларував нульове зобов'язання з акцизного податку за липень 2022 року. За результатами камеральної перевірки, на думку контрольного органу, платник порушив положення ПК України, оскільки не включив до об'єкта оподаткування обсяги передавання спирту в межах одного підприємства та передавав етиловий спирт для виробництва продукції хімічного і технічного призначення, не виконавши умову щодо внесення підприємства до Електронного реєстру. Платник наполягав на тому, що правомірно застосував пільгу з акцизного податку, оскільки передавання підакцизного товару відбувалося лише між виробничими підрозділами підприємства і не мало характерних ознак господарських операцій (підприємство не отримує спирт від інших суб'єктів господарювання, а самостійно виробляє його на підставі ліцензії).

Полтавський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що відповідно до положень податкового законодавства застосовувати пільгову ставку для етилового спирту може лише суб'єкт господарювання, внесений до Електронного реєстру, навіть якщо передавання спирту відбувається в межах одного підприємства.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» регулює умови діяльності з етиловим спиртом, але не встановлює правила його оприбуткування акцизним податком та умови отримання податкових пільг, визначені ПК України. Обидва закони мають свою сферу регулювання і не регулюють по-різному одні й ті самі суспільні правовідносини, зокрема, щодо оподаткування спирту акцизним податком.

З 17 червня 2022 року набрав чинності Закон України від 31 травня 2022 року № 2284-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання виробництва спирту етилового денатурованого», який забезпечив відповідність між статтею 7-1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних

сигаретах, та пального» та підпунктом 229.1.1 пункту 229.1 статті 229 ПК України в частині обов'язку суб'єктів господарювання бути внесеними до Електронного реєстру, щоб отримати пільгу, визначену ПК України. Одержання дозволу необхідне для отримання етилового спирту за ставкою 0 грн за 1 літр 100-відсоткового спирту для виробництва визначеної продукції. Такий дозвіл потрібний лише суб'єктам господарювання, які включені до Електронного реєстру і використовують етиловий спирт для виробництва хімічної та технічної продукції, парфумерно-косметичних товарів, а також оцту з харчової сировини. Тобто застосування пільги з оподаткування етилового спирту, встановленої, зокрема, абзацом «д» підпункту 229.1.1 пункту 229.1 статті 229 ПК України, можливе після внесення суб'єкта господарювання до Електронного реєстру. Така умова є обов'язковою для суб'єктів, які не тільки використовують спирт для виробництва продукції, але також передають його в межах одного підприємства для різних цілей.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2024 року у справі № 440/907/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118402391>

1.2.4. Про відмову в прийнятті уточнюючого розрахунку до податкової декларації, поданого з перевищенням загального строку давності згідно з Податковим кодексом України

Дії контрольного органу щодо відмови в прийнятті уточнюючого розрахунку до податкової декларації з огляду на загальний строк давності (1095 днів) є протиправними, якщо підставою для зміни податкової звітності є судове рішення, що має законну силу і вимагає від компетентного органу видання необхідних документів для внесення змін до податкової звітності платника

18 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ДПС України на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 01 червня 2023 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 01 листопада 2023 року у справі № 160/7775/23 за позовом Публічного акціонерного товариства «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод» до ДПС України, за участі Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків як третьої особи, про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У лютому 2017 року платник подав декларацію з плати за землю за 2017 рік, а також уточнюючі розрахунки до поданої декларації, які були прийняті контрольним органом. Ураховуючи прийняту в листопаді 2022 року Верховним Судом постанову в іншій справі, Держгеокадастр направила платнику лист від 13 січня 2023 року з витягами за 2017–2019 роки щодо технічної документації про нормативну грошову оцінку земельних ділянок щодо яких у платника виникло податкове зобов'язання

з плати за землю. Тому в березні 2023 року платник подав уточнюючу декларацію за 2017 рік, у прийнятті якої було відмовлено, оскільки контрольний орган уважав, що документ не відповідає всім вимогам електронного документа щодо дати подання декларації (перевищує строк давності, встановлений пунктом 102.1 статті 102 ПК України).

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій постановили, що подана платником уточнююча декларація відповідала вимогам електронного документа, а встановлений пунктом 102.1 статті 102 ПК України загальний строк давності (1095 днів) не підлягав застосуванню в цьому випадку.

Верховний Суд скасував оскаржувані судові рішення в частині визнання прийнятою подану платником уточнюючу податкову декларацію, вважаючи її прийнятою в день фактичного отримання контрольним органом. В іншій частині судові рішення було залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пункту 50.1 статті 50 ПК України обов'язок платника полягає в тому, щоб надіслати уточнену інформацію до податкової декларації з урахуванням строків давності, визначених статтею 102 цього Кодексу, якщо в майбутніх податкових періодах платник самостійно (зокрема, за результатами електронної перевірки) виявляє помилки в раніше поданій декларації. Указані обов'язки взаємопов'язані та взаємозалежні.

Наведена норма не регулює питання внесення змін до податкової звітності в умовах, коли підставою для зміни є не самостійно виявлена платником помилка, а наявне судове рішення, яке набрало законної сили і впливає на виконання податкових обов'язків платника (включаючи таке, що зобов'язувало компетентний орган видати необхідні документи, які є підставою для внесення змін до податкової звітності платника). Тому контрольний орган не має права відмовити в прийнятті уточнюючого розрахунку до податкової декларації, підставою для подання якого стало судове рішення, яке вплинуло на виконання податкових обов'язків платника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2024 року у справі № 160/7775/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118494922>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Правові позиції Верховного Суду у складі суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного

2.1.1. Про обчислення строку звернення до суду з позовом щодо компенсації втрати частини доходів (пенсії) у зв'язку з порушенням строків їх виплати

Нарахування і виплата компенсації втрати частини доходів у випадку порушення строку їх виплати, зокрема і пенсії, проводиться у чітко визначений Законом України від 19.10.2000 № 2050-III «Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати» строк – у тому ж місяці, в якому здійснюється виплата заборгованості за відповідний місяць, відтак, з першого дня наступного місяця після отримання заборгованості з виплати пенсії за попередні періоди особа вважається такою, що повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи законних інтересів і саме з цього дня починається перебіг шестимісячного строку звернення з позовом до суду

02 квітня 2024 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 13 грудня 2021 року у справі № 560/8194/20 (провадження № К/990/129/22) за її ж позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області (далі – ГУ ПФУ, відповідач) про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У цій справі судова палата вирішувала ключове питання про застосування норм частини другої статті 122, частини третьої статті 123 КАС України у їх взаємному зв'язку з нормами Закону України від 19 жовтня 2000 року № 2050-III «Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати» (далі – Закон № 2050-III) щодо початку обчислення строку звернення до суду з позовом про зобов'язання нарахувати і виплатити компенсацію втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строку виплати пенсії та правових наслідків пропуску такого строку.

Хмельницький окружний адміністративний суд рішенням від 11 травня 2021 року позов задовольнив та дійшов висновку про наявність підстав для зобов'язання відповідача нарахувати та виплатити позивачу компенсацію за втрату частини пенсії у зв'язку з порушенням строків виплати пенсії за період з 01 червня 2016 року по 25 вересня 2019 року згідно із Законом № 2050-III. Сьомий апеляційний адміністративний суд постановою від 13 грудня 2021 року апеляційну скаргу відповідача задовольнив, скасував рішення суду першої інстанції, позовну заяву залишив без розгляду. Суд апеляційної інстанції вказав, що належні позивачці кошти були їй

виплачені 25 вересня 2019 року. Тобто, із жовтня 2019 року позивачка знала про порушення її прав щодо отримання компенсації грошового доходу, однак, із позовом до суду звернулася лише в грудні 2020 року. При цьому не вказала поважних та об'єктивних причин пропуску шестимісячного строку звернення до суду.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, постанову апеляційного суду – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Судова палата звернула увагу, що умовами для виплати суми компенсації у справі, що розглядається, є порушення встановлених строків виплати нарахованих доходів – пенсії та нарахування доходів (у тому числі, за рішенням суду). А виплата компенсації втрати частини доходів повинна здійснюватися у тому ж місяці, в якому здійснюється виплата заборгованості. При цьому норми Закону № 2050-III і Порядку проведення компенсації громадянам втрати частини грошових доходів у зв'язку з порушенням термінів їх виплати, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2001 № 159 (далі – Порядок № 159), не покладають на особу, якій несвоєчасно виплатили компенсацію втрати частини доходів, обов'язку додатково звертатися до органу Пенсійного фонду України за виплатою такої компенсації.

Аналіз норм статей 1, 2, 4 Закону № 2050-III та Порядку № 159 свідчить, що ними фактично встановлено (визначено) обов'язок відповідного підприємства, установи і організації всіх форм власності та господарювання (у цьому випадку - органу Пенсійного фонду України) у разі порушення встановлених строків виплати доходу (в тому числі пенсії) громадянам провести їх компенсацію (нарахувати та виплатити) у добровільному порядку в тому ж місяці, у якому здійснюється виплата заборгованості з перерахованої пенсії. Крім того, відмова відповідача у виплаті компенсації громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати у розумінні статті 7 Закону № 2050-III не обов'язково має висловлюватися через ухвалення окремого акта індивідуальної дії, оскільки це не передбачено законодавством.

Зазначену норму варто тлумачити у її системному зв'язку з нормами статей 2-4 Закону № 2050-III, які визначають, що компенсація втрати частини доходів через порушення строку їх виплати повинна нараховуватись, у цій справі органами Пенсійного фонду України, у місяці, в якому проведено виплату заборгованості. Відповідно невиплата компенсації у вказаний період свідчить про відмову виплатити таку згідно із Законом № 2050-III і не потребує оформлення відмови окремим рішенням.

Таким чином, Верховний Суд сформулював такі висновки:

а) у спорах цієї категорії справ суди повинні застосовувати шестимісячний строк звернення до суду з позовом, визначений частиною першою статті 122 КАС України, який обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів;

б) нарахування і виплата компенсації втрати частини доходів у випадку порушення строку їх виплати зокрема і пенсії, проводиться у чітко визначений

Законом № 2050-III строк – у тому ж місяці, в якому здійснюється виплата заборгованості за відповідний місяць. Тому особі, права якої порушені невиконанням обов'язку нарахувати і виплатити компенсацію втрати частини доходів у випадку порушення строків їх виплати, достовірно відомо про час та розмір виплаченої заборгованості. При цьому така особа має реальну, об'єктивну можливість виявити належну зацікавленість та вчинити активні дії з метою отримання інформації про розмір належної до виплати компенсації, порядок її нарахування і підстави виплати/невиплати;

в) з першого дня наступного місяця після отримання заборгованості з виплати пенсії за попередні періоди особа вважається такою, що повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи законних інтересів і з цього дня починається перебіг шестимісячного строку звернення з позовом до суду. Звернення до суду з позовом про нарахування і виплату компенсації втрати частини доходів після закінчення цього строку є підставою, передбаченою пунктом 8 частини першої статті 240 КАС України, для залишення позовної заяви без розгляду;

г) отримання листа від територіального органу Пенсійного фонду України у відповідь на заяву не змінює час, з якого така особа повинна була дізнатись про порушення своїх прав, а свідчить про час, коли особа почала вчиняти активні дії щодо реалізації свого права на отримання компенсації у позасудовому чи судовому порядку. Відповідно з вказаної дати не може розпочинатись відлік строку звернення з позовом до суду.

Саме такий підхід до обчислення строків звернення до суду з позовом у спорах зазначеної категорії справ відповідає принципу верховенства права та його складовій – принципу правової визначеності, сприяє стабільності правовідносин щодо виплати компенсації громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати. Крім того, такий підхід відповідає і підходам судової палати щодо порядку обчислення строків звернення до суду в спорах про перерахунок пенсій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 квітня 2024 року у справі №560/8194/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118083993>

2.1.2. Про невключення в довідку про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії працівникам органів внутрішніх справ доплати за роботу в зоні Чорнобильської АЕС

Доплата за роботу в зоні Чорнобильської АЕС не належить до щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень), які мають постійний характер, та не підлягає зазначенню у довідці про розмір грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсій для осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ при її формуванні

16 квітня 2024 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 06 квітня 2023 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 06 липня 2023 року у справі № 240/1996/23 (провадження № К/990/27696/23) за її ж позовом до Державної установи «Територіальне медичне об'єднання Міністерства внутрішніх справ України по Житомирській області» (далі – відповідач, ДУ ТМО МВС) про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У цій справі позивач, який отримує пенсію за вислугу років відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII), просив суд визнати протиправною бездіяльність ДУ ТМО МВС щодо відмови у виготовленні нової довідки для перерахунку пенсії з включенням у довідку розміру грошового забезпечення з врахуванням вимог постанови Кабінету Міністрів України "Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції" від 11 листопада 2015 року № 988 (далі – Постанова № 988), що включає: доплату за роботу в зоні Чорнобильської АЕС відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про доплати особам, які працюють у зоні відчуження» від 10 вересня 2008 року № 831 (далі – Постанова № 831) станом на 01 січня 2019 року, доплату за роботу в нічний час та матеріальну допомогу. Проте відповідач вважав, що він вже сформував та направив до пенсійного органу відповідну довідку і правових підстав для внесення до неї змін немає.

Житомирський окружний адміністративний суд рішенням від 06 квітня 2023 року, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 06 липня 2023 року, у задоволенні позову відмовив. Суди виходили з того, що у відповідача не виникало після проведеного перерахунку пенсії з 01 грудня 2019 року, зумовленого Постановою № 988, обов'язку видати нову довідку про розмір грошового забезпечення з включенням в дану довідку доплати за роботу в зоні Чорнобильської АЕС, доплати за роботу в нічний час, матеріальної допомоги.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення окружного та постанову апеляційного судів – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Ключовим питанням у цій справі було питання про можливість включення в довідку про розмір грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсії особам, які проходили службу в органах внутрішніх справ, призначеної згідно із Законом № 2262-XII, доплати за роботу в зоні Чорнобильської АЕС.

За результатами розгляду справи Верховний Суд сформулював такі висновки:

1) при вирішенні питання щодо включення до довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії відповідних надбавок, доплат, підвищень, які були включені для обрахунку пенсії при її призначенні, необхідно враховувати

наявність останніх у переліку додаткових видів грошового забезпечення, які мають постійний характер, що враховуються при визначенні грошового забезпечення поліцейського за відповідною посадою, передбаченому положеннями розділу II Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання, затвердженими наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.04.2016 № 260;

2) доплата за роботу в зоні Чорнобильської АЕС обраховується стосовно кожної особи окремо пропорційно до часу, протягом якого відповідна особа виконує службові обов'язки в зоні відчуження, не має систематичного характеру і прив'язки до посади;

3) доплата за роботу в зоні Чорнобильської АЕС може бути включена до складу грошового забезпечення для обрахунку пенсії при її призначенні відповідно до статті 43 Закону № 2262-XII для осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції), за умови її отримання особою безпосередньо перед звільненням, розмір якої визначається за 24 останні календарні місяці служби підряд перед звільненням;

4) доплата за роботу в зоні Чорнобильської АЕС не належить до щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень), які мають постійний характер, та не підлягає зазначенню у довідці про розмір грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсій для осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції) при її формуванні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 квітня 2024 року у справі № 240/1996/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118433149>

2.2. Правові позиції Верховного Суду у складі колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду

2.2.1. Про необхідність отримання дозволу Національної поліції для створення нового місця, в межах якого планується провадження господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

Як при отриманні ліцензії вперше, так й у разі створення нового місця, в межах якого планується провадження господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, ліцензіат повинен надати дозвіл Національної поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та їх відповідність встановленим вимогам

02 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ТОВ «Український мак» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 червня 2022 року у справі № 640/31593/21 за позовом ТОВ «Український мак» до Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками про визнання протиправними дій щодо відмови у внесенні змін до Ліцензійного реєстру на право здійснення господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у частині нових місць провадження діяльності.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, який є ліцензіатом у сфері культивування рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, повідомив відповідача про створення нових місць провадження діяльності, в межах яких планується провадження господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Відповідач відмовив у внесенні змін у Ліцензійний реєстр, та зазначив що відсутній дозвіл Національної поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Позивач вказав, що відмова у внесенні змін до Ліцензійного реєстру в частині нових місць провадження діяльності є протиправною, оскільки дозвіл Національної поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, законодавчо не визначений в якості умови для внесення зазначених змін до Ліцензійного реєстру.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено частково, визнано протиправними дії щодо відмови у внесенні змін до Ліцензійного реєстру у частині нових місць провадження діяльності.

Апеляційний адміністративний суд постановою скасував рішення окружного адміністративного суду у частині задоволення позовних вимог, ухвалив у цій частині нову постанову про відмову у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що створення нових місць провадження діяльності товариством має відбуватися за дозволом Національної поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та їх відповідність встановленим вимогам. Відмовляючи у внесенні змін у Ліцензійний реєстр у цій частині, відповідач діяв правомірно.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Постановою Кабінету Міністрів України від 06 квітня 2016 року № 282 затверджені Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України,

використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку (далі - Ліцензійні умови).

Верховний Суд дійшов висновку, що як при отриманні ліцензії вперше, так й у разі створення нового місця, в межах якого планується провадження господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, ліцензіат повинен надати дозвіл Національній поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та їх відповідність встановленим вимогам.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що при подачі листа-повідомлення про створення нових місць провадження діяльності такий дозвіл щодо нових місць провадження господарської діяльності позивачем поданий не був.

При розгляді цієї справи Суд врахував правовий висновок, викладений у постанові Верховного Суду від 17 листопада 2023 року у справі №520/4385/21, згідно з яким дозвіл на використання об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів відноситься до документів, який долучається до заяви про отримання ліцензії здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів.

Враховуючи зазначене, Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що відповідач, розглядаючи повідомлення про створення нових місць провадження діяльності товариства, беручи до уваги відсутність дозволу Національній поліції на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та їх відповідність встановленим вимогам, та, відповідно, відмовляючи у внесенні змін у Ліцензійний реєстр у цій частині, діяв правомірно.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 квітня 2024 року № 640/31593/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118083834>

2.2.2. Про незаконність штрафу за порушення законодавства про працю, накладеного на філію підприємства

Зміст частини другої статті 265 Кодексу законів про працю України вказує на те, що лише юридичні та фізичні особи - підприємці можуть бути суб'єктами відповідальності у вигляді штрафу за порушення законодавства про працю, які передбачені цією частиною статті. Право юридичної особи визначати суб'єкта уповноваженого на укладання договорів не змінює приписів цієї норми щодо суб'єкта відповідальності

08 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Українського державного підприємства по обслуговуванню іноземних та вітчизняних автотранспортних

засобів «Укрінтеравтосервіс» на рішення Київського окружного адміністративного суду від 17 січня 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 08 серпня 2022 року у справі № 320/3189/21 за позовом Українського державного підприємства по обслуговуванню іноземних та вітчизняних автотранспортних засобів «Укрінтеравтосервіс» до Головного управління Держпраці в Одеській області про визнання протиправним та скасувати рішення відповідача про визнання незаконною та скасування постанови про накладення штрафу за порушення законодавства про працю.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Інспекторами праці здійснено виїзд за адресою провадження господарської діяльності філії позивача під час здійснення якого були зафіксовані особи, які виконували роботу в інтересах філії без належного оформлення трудових відносин. За результатами перевірки відповідачем винесено постанову, якою на філію накладено штраф у розмірі 600 000 гривень. Позивач вказав, що відповідачем порушено процедуру проведення перевірки, а саме наказ про перевірку вручено після її початку, не вказано дати початку та закінчення заходу та визначення підстав здійснення заходу.

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції вказав, що позивач допустив посадових осіб відповідача до перевірки, чим вичерпав своє право на недопуск до перевірки у разі недоліків документів посадових осіб, які уповноважують їх на перевірку, зокрема - недоліків наказу на перевірку.

Постановою апеляційного адміністративного суду змінено мотивувальну частину рішення окружного адміністративного суду шляхом доповнення її висновками, викладеними у постанові. Суд апеляційної інстанції визнав доводи апелянта про те, що філію не може бути притягнуто до відповідальності, передбаченої статтею 265 КЗпП України, необґрунтованими, оскільки саме керівник філії був безпосереднім роботодавцем по відношенню до перелічених осіб та допустив порушення законодавства.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд звернув увагу на те, що згідно частини другої статті 265 КЗпП України лише юридичні та фізичні особи - підприємці можуть бути суб'єктами відповідальності у вигляді штрафу за порушення законодавства про працю, які передбачені цією частиною статті.

Верховний Суд, з урахуванням визначення в частині другій статті 265 КЗпП України саме юридичної або фізичної особи - підприємці в якості суб'єкта відповідальності не ототожнює наявне у філії право укладати трудові договори з визначеним законом суб'єктом відповідальності за порушення вимог цього закону.

Право юридичної особи визначати суб'єкта уповноваженого на укладання договорів не змінює приписів цієї норми щодо суб'єкта відповідальності.

Філія позивача не є юридичною особою та не є суб'єктом відповідальності за приписами частини другої статті 265 КЗпП України.

Отже, в розумінні вимог частини другої статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України постанова відповідача про накладення штрафу не може вважатись такою, яка прийнята з урахуванням всіх обставин та вимог закону, оскільки застосована не до того суб'єкта, який має відповідати, відповідно є протиправною та підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 квітня 2024 року у справі №320/3189/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118244610>

2.2.3. Про визначення розмірів державної соціальної допомоги на дитину з інвалідністю та надбавки на догляд за дитиною з інвалідністю до 18 років і різну правову природу цих соціальних виплат

Розмір соціальної допомоги на дитину з інвалідністю та розмір надбавки на догляд за дитиною з інвалідністю не можуть бути нижчими від розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом. Зазначені соціальні виплати не можна рахувати сукупно, оскільки допомога на дитину сплачується на утримання дитини з інвалідністю, а надбавка на догляд за дитиною, сплачується безпосередньо на утримання особи, яка здійснює такий догляд і не має інших видів доходів

11 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 на рішення Тернопільського окружного адміністративного суду від 27 березня 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 28 серпня 2023 року у справі № 500/429/23 за позовом ОСОБА_2 в інтересах ОСОБА_1 до управління соціальної політики Тернопільської міської ради про зобов'язання нарахувати та виплачувати державну соціальну допомогу як дитині з інвалідністю до 18 років ОСОБА_1, у розмірі не нижче прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, та надбавку на догляд за дитиною з інвалідністю до 18 років як працездатній особі, що не працює і здійснює догляд за дитиною з інвалідністю до 18 років, ОСОБА_1, у розмірі не нижче прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого Законом України «Про Державний бюджет України на відповідний рік».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач доглядає за дитиною з інвалідністю з дитинства, сином ОСОБА_1 та отримує державну соціальну допомогу на дитину з інвалідністю з дитинства у розмірі 1465,10 грн та надбавку на догляд за дитиною з інвалідністю в розмірі 1416,50 грн. Посилаючись на частину 3 статті 46 Конституції України, якою

передбачено, що соціальні виплати не можуть бути меншими за прожитковий мінімум, позивач звернувся до відповідача із клопотанням здійснити перерахунок отримуваних соціальних виплат, та нараховувати зазначені виплати в розмірі не нижчому за прожитковий мінімум, але отримав відмову. Вважаючи протиправною відмову у здійсненні перерахунку державної соціальної допомоги на дитину з інвалідністю та надбавки на догляд, позивач звернувся до суду

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що положення Закону України від 16 листопада 2000 року № 2109-III «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» та Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2021 року № 79 в частині встановлення особі щомісячної доплати в сумі, якої не вистачає до розміру прожиткового мінімуму, застосовуються у випадку, якщо сума державної соціальної допомоги як дитині з інвалідністю до 18 років разом із встановленою до неї надбавкою (на догляд за особою) є меншою за розмір прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, а державна соціальна допомога та надбавка на догляд не є двома окремими соціальними виплатами, позаяк остання встановлюється саме до державної соціальної допомоги у випадках, коли дитина потребує постійного догляду.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд дійшов висновку, що позивач має право на розмір соціальної допомоги на дитину з інвалідністю у розмірі не нижче прожиткового мінімуму, встановленого законом та розмір надбавки на догляд за дитиною з інвалідністю не нижче прожиткового мінімуму, встановленого законом. Зазначені виплати не можна розглядати у сукупності, оскільки виплати стосуються двох осіб (дитини та його батька), а не однієї особи. У даному випадку позивач не отримував інших виплат, окрім надбавки на догляд за дитиною з інвалідністю.

Зазначені соціальні виплати пов'язані між собою, і надбавка на догляд за дитиною встановлюється у випадках, коли дитина потребує постійного догляду. Але зазначені соціальні виплати не можна рахувати сукупно, оскільки допомога на дитину сплачується на утримання дитини з інвалідністю і не може бути нижче прожиткового мінімуму, встановленого законом, а надбавка на догляд за дитиною, сплачується безпосередньо на утримання особи, яка здійснює такий догляд і не має інших видів доходів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2024 року у справі № 500/429/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118305793>

2.2.4. Про відсутність економічного сенсу від проведення операцій з цінними паперами для клієнта як ознаку маніпулювання цінами на фондовому ринку

Неодноразове протягом торговельного дня укладення двома або більше учасниками торгів угод купівлі чи продажу фінансових інструментів, які не мають очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети хоча б для одного з учасників торгів (або їх клієнтів), є окремим самостійним складом правопорушення, яке передбачене пунктом 5 частини першої статті 10-1 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». Для оцінки вказаного правопорушення, для доведення відсутності очевидного економічного сенсу не має значення за даними біржового чи позабіржового ринку визначаються ціни на тотожні цінні папери. Важливою є істотна відмінність ціни, а не місце укладення угод

15 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на рішення Округного адміністративного суду міста Києва від 18 січня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 29 вересня 2021 та додаткову постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 листопада 2021 року у справі № 826/13514/17 за позовом ТОВ «Абріс-інвест» до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про визнання протиправною та скасування постанови про накладення санкцій за правопорушення на ринку цінних паперів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку прийняла постанову, якою до позивача за умисні дії, що мають ознаки маніпулювання на фондовому ринку, застосовано санкцію у вигляді штрафу за вчинення правопорушень, передбачених пунктами 1, 5 частини першої статті 10-1 Закону України від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (надалі – Закон № 448). За результатами аналізу відповідачем інформації у вигляді адміністративних даних щодо здійснення діяльності організаторами торгівлі, з цінними паперами закритого недиверсифікованого венчурного пайового інвестиційного фонду на фондовій біржі за участю, зокрема, позивача, який діяв в інтересах ТОВ «Проксіма Трейд» та ТОВ «Добробуд +», Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку кваліфікувала дії позивача як здійснення операцій, які надавали або могли надавати уявлення щодо ціни на цінні папери, що не відповідають дійсності і призводять до встановлення інших цін, ніж ті, що існували б за відсутності вищевказаних операцій, а також, як маніпулювання за ознакою відсутності очевидного економічного сенсу для клієнта. Позивач зазначив, що його дії не є маніпулюванням цінами на фондовому ринку, ним не встановлювалось інших цін, ніж ті, що вже існували. Ані біржа, ані державний представник, який призначається відповідачем, жодних дій за два роки до виходу на біржу позивача,

сумнівних, на його думку, торгів не зупиняв. Отже, позивач підтримував рівень ціни, що вже склалася. При цьому, позивач керувався експертною оцінкою вартості цінних паперів, з якими вчиняв операції купівлі-продажу.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що відповідач не надав суду належних та допустимих доказів про наявність іншої ціни на цінні папери на ринку у спірний період; не спростував наявності вказаної ціни на ринку до спірного періоду.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення – про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що неодноразове протягом торговельного дня укладення двома або більше учасниками торгів угод купівлі чи продажу фінансових інструментів, які не мають очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети хоча б для одного з учасників торгів (або їх клієнтів), є окремим самостійним складом правопорушення, яке передбачене пунктом 5 частини першої статті 10-1 Закону № 448.

Наведена правова норма вимагає, щоб угоди купівлі чи продажу фінансових інструментів мали очевидний економічний сенс та очевидну законну мету. Слово «очевидний» тлумачиться як дуже помітний; неприхований; безсумнівний, безперечний. За таких обставин, Комісія має підстави перевіряти ознаки маніпуляції за наявності обґрунтованої підозри (сумніву) щодо законної мети чи економічної доцільності угод. При цьому обґрунтована підозра ґрунтується на тому, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа могла вчинити правопорушення. Такі факти або інформація перевіряються Комісією та їм надається правова оцінка з урахуванням пояснень учасників ринку.

На доведення відсутності очевидного економічного сенсу від проведення операцій для клієнта ТОВ «Абрис Інвест» - ТОВ «Проксіма Трейд» Комісія навела два аргументи: (1) вартість чистих активів закритого недиверсифікованого венчурного пайового інвестиційного фонду станом на 30 листопада 2015 року та на 31 січня 2016 року у розрахунку на одну акцію або інвестиційний сертифікат складала 99,99 грн; (2) позивач здійснював операції з цінними паперами закритого недиверсифікованого венчурного пайового інвестиційного фонду на позабіржовому ринку, зокрема 14 січня 2016 року за ціною 1 грн. за один інвестиційний сертифікат; 28 січня 2016 року - за ціною 0,03 грн. за один інвестиційний сертифікат. Позивач пояснював, що економічний сенс для покупця полягає у реалізації мети скупити цінні папери.

Суд вирішив, що пояснення позивача не свідчать про наявність очевидного економічного сенсу і не спростовують обґрунтований сумнів щодо маніпуляції, оскільки позивач не навів переконливих аргументів з приводу причин істотної розбіжності цін на інвестиційні сертифікати закритого недиверсифікованого венчурного пайового інвестиційного фонду на біржовому (1000 грн) і позабіржовому

ринку (0,03 грн і 1 грн) і причину їх придбання за 1000 грн за наявності суттєво меншої ціни на позабіржовому ринку.

При цьому для оцінки порушення, передбаченого пунктом 5 частини першої статті 10-1 Закону № 448, для доведення відсутності очевидного економічного сенсу не має значення за даними біржового чи позабіржового ринку визначаються ціни на тотожні цінні папери. Важливою, в контексті справи, що розглядається, є істотна, понад 1000 разів, відмінність ціни, а не місце укладення угод.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 квітня 2024 року № 826/13514/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118367381>

2.2.5. Про протиправність обмеження підзаконним нормативно-правовим актом права членів сім'ї застрахованої особи, що загинула на виробництві, на отримання одноразової допомоги сім'ї потерпілого

Встановлена Порядком призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затвердженого постановою правління Фонду соціального страхування України від 19 липня 2018 року № 11, обов'язковість збігу зареєстрованого місця проживання усієї родини для отримання одноразової допомоги на сім'ю у разі смерті потерпілого є додатковою обмежуючою умовою, що значно звужує обсяг встановлених законом прав сімей застрахованих осіб, що загинули на виробництві. При цьому Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» не містить вимоги співпадіння зареєстрованого місця проживання усієї родини для отримання одноразової допомоги на сім'ю у разі смерті потерпілого та не передбачає невиконання цієї вимоги серед переліку підстав для відмови в призначенні страхових виплат і наданні соціальних послуг застрахованому

22 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Пенсійного фонду України в Одеській області на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 31 жовтня 2023 року у справі № 420/17371/22 за позовом особи до Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Одеській області, в особі відокремленого підрозділу - Балтського відділення Управління виконавчої дирекції Фонду соцстрахування України в Одеській області, Головного управління Пенсійного фонду України в Одеській області про зобов'язання призначити одноразову допомогу у вигляді одноразової допомоги сім'ї потерпілого.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачка звернулася до Фонду соціального страхування із заявою про призначення страхових виплат, у зв'язку зі смертю годувальника. Відповідач відмовив у призначенні одноразової допомоги, з тієї підстави, що відповідно до абзацу 2 пункту 5.1 розділу V Порядку призначення, перерахування та проведення

страхових виплат, затвердженого постановою правління Фонду соцстрахування України від 19 липня 2018 року № 11 (далі – Порядок № 11) для отримання одноразової допомоги на сім'ю дружиною (чоловіком) або дитиною, реєстрація їх місця проживання повинна збігатися з реєстрацією місця проживання померлого потерпілого, однак у паспортах позивача та її загиблого чоловіка містяться різні дані про реєстрацію місця проживання.

Рішенням окружного адміністративного суду відмовлено у задоволенні адміністративного позову.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду та ухвалено нове рішення, яким адміністративний позов задоволено частково. Суд апеляційної інстанції вказав, що надані позивачем докази є належними, що підтверджують місце фактичного проживання позивачки та її померлого чоловіка, та є достатнім доказом проживання позивачки з померлим однією сім'єю. При цьому суд апеляційної інстанції зазначив, що Сімейний кодекс України є спеціальним законом, який має враховуватись при визначенні поняття сім'ї та її членів під час вирішення питання щодо наявності права на отримання допомоги, передбаченої Законом № 1105-XIV.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову апеляційного адміністративного суду без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Враховуючи передбачену Основним Законом можливість вільного вибору особою свого місця проживання, а також те, що положення Цивільного кодексу України та Закону України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» передбачають можливість проживання у двох і більше місцях і при цьому не ставлять місце фактичного проживання особи в залежність від місця її реєстрації. Зареєстроване місце проживання не є безумовним, єдиним та безпосереднім доказом проживання заявника з потерпілим однією сім'єю на момент його смерті

Встановлена Порядком № 11 обов'язковість збігу зареєстрованого місця проживання усієї родини для отримання одноразової допомоги на сім'ю у разі смерті потерпілого є додатковою обмежуючою умовою, що значно звужує обсяг встановлених законом прав сімей застрахованих осіб, що загинули на виробництві.

При цьому Закон № 1105-XIV не містить вимоги співпадіння зареєстрованого місця проживання усієї родини для отримання одноразової допомоги на сім'ю у разі смерті потерпілого та не передбачає невиконання цієї вимоги серед переліку підстав для відмови в призначенні страхових виплат і наданні соціальних послуг застрахованому.

Враховуючи встановлену під час розгляду цієї справи невідповідність положень пункту 5.1 Розділу V Порядку № 11 положенням Закону № 1105-XIV, правильним є застосування правового акта, який має вищу юридичну силу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 квітня 2024 року № 420/17371/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118531461>

2.2.6. Про дотримання органом місцевого самоврядування принципу розумності при встановленні строку оголошення про проведення відкритих слухань

Оскільки в законодавстві не міститься вказівок щодо встановлення конкретного строку оголошення про проведення відкритих слухань, такі строки повинні встановлюватися на підставі принципу розумності. Особи, які бажають прийняти участь у відкритих слуханнях, підготувати та подати свої зауваження та пропозиції безпосередньо під час відкритих слухань мають право бути повідомлені у розумні строки, які забезпечать можливість таких осіб прийняти участь в обговоренні

30 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу виконавчого комітету Кременчуцької міської ради на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 08 жовтня 2020 року у справі № 440/3174/19 за позовом особи до виконавчого комітету Кременчуцької міської ради, треті особи: комунальне підприємство «Теплоенерго», департамент житлово-комунального господарства Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області про визнання протиправним та скасування рішення про затвердження Порядку проведення відкритих слухань.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Суть спору полягала у тому, що позивачка вважала протиправним пункт 4 Порядку проведення відкритих слухань, затвердженим рішенням виконавчого комітету Кременчуцької міської ради від 01 лютого 2019 року № 138 (далі - Рішення). Вказаним пунктом рішення передбачено, що не пізніше ніж за 2 календарні дні до дня проведення відкритих слухань (обговорень) виконавець послуг розміщує на своєму веб-порталі оголошення про проведення відкритих слухань. Позивачка вказувала, що такі короткі строки обмежують її у праві завчасно дізнатися про проведення відкритого слухання, а також суперечать положенням Закону України від 10 грудня 2015 року № 887-VIII «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, тепlopостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення» (далі – Закон № 887-VIII) та Порядку доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад, затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 390 від 30 липня 2012 року (далі – Порядок № 390).

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції дійшов висновку про дотримання відповідачем процедури оприлюднення проекту оскаржуваного рішення та прийнятого рішення.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано в частині відмови в задоволенні позову щодо

визнання протиправним та скасування пункту 4 Порядку проведення відкритих слухань. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що такий короткий строк як 2 календарні дні не є розумним та не дає в повній мірі реалізувати права жителів громади як споживачів взяти участь в відкритих слуханнях, що порушує їхні права.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінив резолютивну частину постанови суду апеляційної інстанції, а в іншій частині залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що з урахуванням вимог Закону № 887-VIII орган місцевого самоврядування при встановленні порядку проведення відкритих слухань має визначати такий порядок, який забезпечить виконання цілей та завдань цього Закону. В контексті вимог частини 2 статті 2 КАС України, встановлення дводенного терміну, обрахунок якого ведеться у календарних днях та не враховує святкові та вихідні дні, не може вважатись розсудливим та пропорційним щодо дотримання принципу безперешкодного доступу до інформації та участі в обговоренні. Отже, при прийнятті Рішення відповідач, встановлюючи такі строки, використав надані повноваження всупереч меті Закону № 887-VIII.

Суд звернув увагу на те, що оскільки в законодавстві не міститься вказівок щодо встановлення конкретного строку оголошення про проведення відкритих слухань, такі строки повинні встановлюватися на підставі принципу розумності.

Верховний Суд погодився з позицією суду апеляційної інстанції, що такий короткий строк як 2 календарні дні, не є розумним, та не дає в повній мірі реалізувати права жителів громади як споживачів взяти участь в відкритих слуханнях, що порушує їхні права.

Суд також зазначив, що особи, які бажають прийняти участь у відкритих слуханнях, підготувати та подати свої зауваження та пропозиції безпосередньо під час відкритих слухань мають право бути повідомлені у розумні строки, які забезпечать можливість таких осіб прийняти участь в обговоренні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 квітня 2024 року № 440/3174/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118767656>

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про врегулювання процесу проходження публічної служби в умовах триваючої збройної агресії проти України

Працівникам, зокрема, які виїхали за межі території України або набули статусу внутрішньо переміщеної особи, за їх заявою, в обов'язковому порядку мають надаватись відпустки без збереження заробітної плати, можуть надаватись щорічні відпустки, або з такими працівниками може призупинятись дія трудового договору,

а відтак пропозиція роботодавця щодо надання відпустки без збереження заробітної плати не є примусом

03 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 21 червня 2023 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 13 жовтня 2023 року у справі № 420/645/23 за позовом особи до Одеського міського голови Труханова Геннадія Леонідовича, Юридичного департаменту Одеської міської ради про визнання протиправним та скасування розпорядження, поновлення на посаді, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та суми моральної шкоди

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Розпорядженням Одеського міського голови позивачку звільнено з посади державного реєстратора відділу державної реєстрації речових прав на нерухоме майно управління державної реєстрації Юридичного департаменту Одеської міської ради, за прогул без поважних причин. Не погоджуючись з вказаним рішенням особа звернулася до суду з позовом у якому вказала, що протягом березня - травня 2022 року робота державних реєстраторів була призупинена через обставини невідвортної сили (військові дії), а також відсутність організаційних та технічних умов, необхідних для виконання роботи (припинення і наступні суттєві обмеження доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно), що є простоем не з вини працівника. Крім того їй було відмовлено у оформленні простою, у зв'язку з тим що державні реєстратори, які виїхали за кордон, отримали вимогу подати заяву про надання відпустки без збереження заробітної плати та загрози звільнення у разі неподання такої заяви.

Рішенням Одеського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, про правомірність оскаржуваного наказу про звільнення, враховуючи відкрите довготривале ухилення позивачки від виходу на роботу, значну тривалість відсутності на роботі без поважних причин, яка має систематичний характер та свідчить про невиконання трудових обов'язків увесь цей час, що обумовлює важкий ступінь вчиненого державним реєстратором проступку та обставини, за яких вчинено проступок.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Зі змісту пункту 4 частини першої статті 40 КЗпП України висновується, що власник або уповноважений ним орган має право розірвати трудовий договір у випадку здійснення працівником прогулу без поважних причин. При цьому прогул, в розумінні КЗпП України, це відсутність працівника на роботі без поважних причин більше трьох годин (безперервно чи загалом). Для звільнення працівника на такій підставі власник або уповноважений ним орган повинен мати докази, що підтверджують відсутність працівника на робочому місці більше трьох годин упродовж робочого дня.

Визначальним для вирішення питання законності звільнення з роботи за прогул є не тільки встановлення самого факту відсутності працівника на роботі більше трьох годин протягом робочого дня, а й встановлення поважності причин відсутності.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, до 01 квітня 2022 року позивачка фактично перебувала у відпустці та, починаючи з вказаного дня, мала приступити до виконання її посадових обов'язків, проте цього не вчинила. Відсутність на робочому місці, починаючи з 1 квітня 2022 року, позивачка пояснювала перебуванням за межами України з поважних причин, оскільки вимушено виїхала а кордон у зв'язку з наявною загрозою для її життя та здоров'я, яка пов'язана з військовою агресією. 14 серпня 2022 року повернулась в Україну та 16 листопада 2022 року прибула до Юридичного департаменту Одеської міської ради для встановлення можливості подальшого проходження публічної служби. Отже, протягом трьох місяців після повернення в Україну позивач не з'являлась за місцем роботи, а також не зверталась з будь-якими письмовими заявами та зверненнями до свого працедавця щодо врегулювання процесу проходження нею публічної служби.

Верховний Суд погодився з позицією судів попередніх інстанцій про те, що позивачка мала усвідомлювати факт перебування у триваючих трудових відносинах з Юридичним департаментом Одеської міської ради, а також те, що вона є посадовою особою органу місцевого самоврядування, та як наслідок мала виконувати свої посадові обов'язки, дотримуватись правил трудового розпорядку, а у випадку відсутності на роботі повідомляти свого роботодавця про причини відсутності на робочому місці. Водночас, перебування особи у м. Києві після повернення в Україну, на погляд суду, не є поважною причиною для прогулу, без врегулювання позивачем процесу проходження публічної служби з роботодавцем у передбаченому чинним законодавством порядку, навіть в умовах триваючої збройної агресії проти України.

При цьому Верховний Суд спростував позицію позивачки, вказавши на вимоги трудового законодавства, яким передбачено, що працівникам, зокрема, які виїхали за межі території України або набули статусу внутрішньо переміщеної особи, за їх заявою, в обов'язковому порядку мають надаватись відпустки без збереження заробітної плати, можуть надаватись щорічні відпустки, або з такими працівниками може призупинятись дія трудового договору, а відтак пропозиція роботодавця щодо надання відпустки без збереження заробітної плати не може вважатися примусом.

Разом з цим за умови функціонування Юридичного департаменту Одеської міської ради, а також наявності в останнього потреби в працівниках, відповідач не зобов'язаний переводити своїх працівників в простій лише за одностороннім бажанням працівника, тим паче враховуючи, що в період перебування позивача в Україні та небажання повертатись до м. Одеса, інші працівники Юридичного департаменту Одеської міської ради, які продовжили виконувати свої посадові обов'язки в умовах дії воєнного стану, перебували в обмеженому становищі в порівнянні з позивачем, яка не виконувала своїх посадових обов'язків.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що відсутність позивача на роботі у зазначений період, що супроводжувався небажанням позивача

подавати своєму роботодавцю будь-які заяви та звернення для врегулювання процесу проходження ним публічної служби, не є наслідком існування обставин непереборної сили та вказав, що вчинені позивачем дії з 16 листопада 2022 року (подання заяви працедавцю) не можуть легалізувати її відсутність на роботі у попередні періоди, а також свідчити про повноцінне виконання ним своїх посадових обов'язків у вказаному періоді.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2024 року у справі №420/645/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118108955>

3.2. Про передчасність постанови про накладення штрафу у разі, якщо резолютивна частина судового рішення є нечіткою за змістом

Правовий підхід щодо застосування положень частини другої статті 15 у взаємозв'язку зі статтею 63 Закону України «Про виконавче провадження» у правовідносинах, що стосуються застосування до боржника заходів впливу у вигляді штрафу необхідно формувати через призму оцінки змісту зобов'язальної частини виконавчого документа, яка повинна відповідати резолютивній частині судового рішення, та аналізу причин, з якими боржник пов'язує неможливість виконати судові рішення. Це означає, що у разі, якщо резолютивна частина судового рішення є нечіткою за змістом, тобто коли вона є незрозумілою як для осіб, стосовно яких його ухвалено, так і для тих, хто здійснює його виконання, через що рішення суду неможливо виконати примусово або є імовірність неправильного його виконання, рішення державного виконавця про застосування до боржника заходів впливу у вигляді штрафу (у зв'язку з невиконанням ним цього рішення) у таких випадках є передчасним. Водночас норми процесуального закону надають учасникам виконавчого провадження право звернутися до суду із заявою про роз'яснення такого рішення

04 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Новоушицького відділу державної виконавчої служби у Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) на постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 05 грудня 2023 року у справі № 560/17588/23 за позовом особи до Новоушицького відділу державної виконавчої служби у Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) про визнання протиправною та скасування постанови.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами судового розгляду справи №2212/953/12 видано виконавчий лист про знесення самочинного будівництва, який неодноразово повертався органом державної виконавчої служби без виконання через те, що стягувач не здійснив авансування витрат виконавчого провадження.

Державним виконавцем прийнято постанову про відкриття виконавчого провадження, в якому позивача зазначено боржником, та зобов'язано виконати рішення протягом 10 робочих днів. У межах процедури примусового виконання судового рішення державним виконавцем винесена вимога про знесення згаданого самочинного будівництва, проте вимогу боржником виконано не було. За невиконання судового рішення державним виконавцем винесено постанову, якою на позивача накладено штраф у розмірі 1700,00 грн. Позивач не погоджується з постановою державного виконавця про накладення штрафу звернувся до суду з позовом.

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено.

Апеляційний суд скасував рішення суду та ухвалив нове, яким позов задовольнив частково. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що резолютивною частиною рішення суду першої інстанції та постановою про відкриття виконавчого провадження позивача не зобов'язано особисто знести самочинне будівництво, а лише указано про знесення самочинного будівництва за його рахунок. Отож, державним виконавцем передчасно визначено позивача, як особу, яка за рішенням суду має вчинити дії щодо його виконання.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Правовий підхід щодо застосування положень частини другої статті 15 у взаємозв'язку зі статтею 63 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» у правовідносинах, що стосуються застосування до боржника заходів впливу у вигляді штрафу необхідно формувати через призму оцінки змісту зобов'язальної частини виконавчого документа, яка повинна відповідати резолютивній частині судового рішення, та аналізу причин, з якими боржник пов'язує неможливість виконати судове рішення.

Це означає, що у разі, якщо резолютивна частина судового рішення є нечіткою за змістом, тобто коли вона є незрозумілою як для осіб, стосовно яких його ухвалено, так і для тих, хто здійснює його виконання, через що рішення суду неможливо виконати примусово або є імовірність неправильного його виконання, рішення державного виконавця про застосування до боржника заходів впливу у вигляді штрафу (у зв'язку з невиконанням ним цього рішення) у таких випадках є передчасним.

Водночас норми процесуального закону надають учасникам виконавчого провадження право звернутися до суду із заявою про роз'яснення такого рішення.

Абзац 4 резолютивної судового рішення у справі №212/953/12 викладено у такій редакції: «Знести самочинне будівництво: гаражу, розміром 15 x 5,5 м; добудови до квартири, розміром 5,7 x 5,6 м та надбудову до квартири АДРЕСА_1 за рахунок ОСОБА_1», текст якого, аналогічно відтворено у постанові про відкриття виконавчого провадження.

Цим судовим рішенням позивача особисто не зобов'язано знести самочинне будівництво, а лише указано про знесення самочинного будівництва за його рахунок. Таким чином, рішення суду апеляційної інстанції не є рішенням зобов'язального характеру, а тому визначення у вимозі державного виконавця позивача, як особу, зобов'язану вчинити дії по знесенню самочинного будівництва суперечить резолютивній частині судового рішення.

Боржником у виконавчому провадженні щодо виконання судового рішення зобов'язального характеру є особа, визначена у такому судовому рішенні, на яку покладено обов'язок особисто вчинити таку дію чи утриматися від її виконання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 квітня 2024 року у справі №560/17588/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118145410>

3.3. Про реалізацію особою права на відстрочку від призову

Право на відстрочку від призову на військову службу повинно бути реалізоване військовозобов'язаним шляхом вчинення ним активних дій та оформлення його у відповідний спосіб уповноваженим органом, зокрема, районним територіальним центром комплектування та соціальної підтримки. При цьому реалізація такого права може бути здійснена лише до моменту набуття ним статусу військовослужбовця

11 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 28 вересня 2023 року у справі № 520/7954/22 за позовом особи до військової частини Міністерства оборони України про визнання протиправним та скасування наказу, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є студентом Харківського національного університету будівництва та архітектури. Рішенням районної призовної комісії, позивачу надана відстрочка у зв'язку з навчанням та вказано, що на військову службу за призовом під час мобілізації він не призивався. У березні 2022 року позивач звернувся до представництва територіальної оборони м. Харкова з метою проходження добровільних навчань з подальшою можливістю добровільного укладання контракту на проходження служби. По закінченню підготовки позивач отримав посвідчення про приписку з відміткою про призов позивача на військову службу.

Згідно з наказом командира військової частини, позивача було зараховано до списків особового складу військової частини. Позивач вказав, що не надавав добровільної згоди на його мобілізацію командиром військової частини, оскільки він є призовником, а не військовозобов'язаним, призов його на військову службу під час мобілізації командиром військової частини, був здійснений з порушенням.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив. Суд виходив з того, що на позивача, як на призовника, покладено обов'язок повідомляти відповідний орган, де він перебуває на військовому обліку, зокрема, про його освіту. Разом з тим, матеріали справи не містять жодних доказів того, що під час проведення мобілізаційних процедур, позивачем до військової частини надавалися будь-які документи на підтвердження того, що він є студентом та має право на відстрочку від призову. Крім того, суд урахував, що доказів примусового призову позивача на військову службу матеріали справи не

містять, позивач добровільно прибув до одного з місць дислокації територіальної оборони м. Харкова, де пройшов навчання.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції, рішення суду першої інстанції змінив в частині мотивів.

ОЦІНКА СУДУ

Позивач, як студент, мав право на відстрочку від призову на строкову військову службу, відповідно до частини восьмої статті 17 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу».

Оцінюючи доводи скаржника про те, що позивач відповідно до статті 23 Закону України від 21.10.1993 № 3543-XII «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (далі - Закон № 3543-XII) не підлягав призову на військову службу під час мобілізації, оскільки він був здобувачем фахової вищої освіти, Верховний Суд зазначив, що ця обставина не дорівнює звільненню його від обов'язку проходження військової служби, а надає лише право на відстрочку від призову на військову службу.

Наявність такої відстрочки не звільняє позивача від виконання військового обов'язку в частині таких складових як от приписка до призовних діляниць; дотримання правил військового обліку, як і від вірогідності бути залученим до виконання робіт, які мають оборонний характер в особливий період під час правового режиму воєнного стану. З урахуванням викладеного, позивач не може бути призваним за мобілізацією, в силу наявного правового статусу здобувача фахової вищої освіти.

Водночас, право на відстрочку від призову на військову службу повинно бути реалізоване військовозобов'язаним шляхом вчинення ним активних дій та оформлення його у відповідний спосіб уповноваженим органом (зокрема, районним територіальним центром комплектування та соціальної підтримки). При цьому реалізація такого права може бути здійснена лише до моменту набуття ним статусу військовослужбовця.

З метою ведення районними територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки спеціального обліку призовників, військовозобов'язаних, резервістів, які мають право на відстрочку від призову на строкову військову службу, військову службу під час мобілізації, особливого періоду на останніх покладено обов'язок із своєчасного повідомлення органу, в якому вони перебувають на військовому обліку, про зміну їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади. Отже, право на відстрочку від призову на строкову військову службу, військову службу під час мобілізації, особливого періоду, кореспондує з обов'язком призовників, військовозобов'язаних, резервістів дотримуватися правил військового обліку, зокрема щодо своєчасного повідомлення органу про зміну рівня освіти.

Отже, право на відстрочку від призову на строкову військову службу, військову службу під час мобілізації, особливого періоду, кореспондує з обов'язком призовників, військовозобов'язаних, резервістів дотримуватися правил військового обліку, зокрема щодо своєчасного повідомлення органу про зміну рівня освіти.

Аналіз положень частини п'ятої статті 22 Закону № 3543-XII дає підстави для висновку про повноваження та можливості призову командиром військової частини на військову службу під час мобілізації тільки військовозобов'язаних, а щодо призовників такими повноваженнями наділені виключно територіальні центри комплектування та соціальної підтримки. Чинне законодавство не дає право командиру військової частини діяти усупереч норм Закону № 3543-XII та Закону № 2232-XII, а саме: призвати призовників на військову службу не у добровільному порядку (за контрактом), а за мобілізацією.

Отже, зарахування позивача до списків військової частини, могло мати місце лише у випадку укладення позивачем контракту на проходження військової служби у добровільному порядку, що у свою чергу вчинено не було. Матеріали справи не містять доказів того, що з позивачем був укладений контракт на проходження військової служби, тобто у добровільному порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2024 року у справі №520/7954/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118305811>

3.4. Про право особи на перетин державного кордону України в умовах воєнного стану

Наявність/збіг інформації про особу в оперативних базах даних системи «Гарт-1», яка автоматично забороняє особі право на перетин державного кордону на виїзд з України, нівелює таке право на підставі інших поданих нею документів, зокрема, тимчасового посвідчення військовозобов'язаного та списку осіб, які мають право на перетин кордону на підставі інформації, наявної в базі даних «Шлях». При цьому, включення до бази даних «Шлях», адміністратором якої є Укртрансбезпека, не є відповідно до пункту 2-8 Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 17 січня 1995 року № 57 безумовною підставою для виїзду за кордон, адже таке рішення приймається виключно посадовими особами державної прикордонної служби в кожному конкретному випадку, на підставі повного пакету поданих документів

18 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу прикордонного загону на рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 18 листопада 2022 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 06 квітня 2023 року у справі № 260/3528/22 за позовом особи до прикордонного загону про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За наслідками проведеного паспортного контролю позивачу двічі відмовлено у перетині державного кордону на виїзд з України. Згідно наданих посадовою особою органу Державної прикордонної служби, що проводила паспортний контроль, пояснень під час внесення до баз даних інформації щодо позивача

відбулось спрацювання бази даних «Гарт 1/П» та отримано повідомлення, що надані позивачем документи можливо містять ознаки підробки. Не погоджуючись з вказаним рішенням позивач звернувся до суду та вказав, що ним подано усі необхідні документи, які дозволяють виїзд з України, оскільки на підставі Закону України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» визнаний непридатним до військової служби з виключенням з військового обліку.

Рішенням Закарпатського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач при здійсненні перетину державного кордону подав для паспортного контролю всі необхідні документи для підтвердження наявності права перетину кордону в умовах воєнного стану, а тому дії та рішення посадових осіб органу Державної прикордонної служби України є протиправними та підлягають скасуванню.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

Позивач (чоловік призовного віку) задля перетину державного кордону за визначених у даній справі обставин мав надати, зокрема: або докази виключення його з військового обліку як особи, яка непридатна до військової служби, тобто не є військовозобов'язаною; або рішення про виїзд за межі України з внесенням інформації про особу водія (що здійснює перевезення вантажів гуманітарної допомоги на підставі пункту 2-8 Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 17 січня 1995 року № 57 (далі –Правила №57), який є військовозобов'язаним, у відповідну інформаційну систему, адміністратором якої є Укртрансбезпека.

Відповідач наголошував, що надана до перевірки довідка військово-лікарської комісії, згідно якої позивач є непридатним до військової служби за станом здоров'я з виключенням з військового обліку, можливо містила ознаки підробки, що мало наслідком її вилучення представником Державного бюро розслідувань.

За результатами дослідження повноти та достатності наданих позивачем документів для виїзду за кордон в умовах воєнного стану, уповноважені особи органу Державної прикордонної служби обґрунтовано виходили з того, що їх сукупність не підтверджує право на перетин державного кордону як водія з метою ввезення вантажів гуманітарної допомоги по базі даних системи «Шлях».

Наявність/збіг інформації про особу в оперативних базах даних системи «Гарт-1», яка автоматично забороняє цій особі право перетину державного кордону на виїзд з України, нівелює таке право на підставі інших поданих нею документів, зокрема, тимчасового посвідчення військовозобов'язаного та списку осіб, які мають право на перетин кордону на підставі інформації, наявної в базі даних «Шлях».

При цьому, включення до бази даних «Шлях», адміністратором якої є Укртрансбезпека, не є відповідно до пункту 2-8 Правил № 57 безумовною підставою для виїзду за кордон, адже таке рішення приймається виключно посадовими особами

державної прикордонної служби в кожному конкретному випадку, на підставі повного пакету поданих документів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2024 року у справі №260/3528/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464643>

3.5. Про умови звільнення військовослужбовця зі служби в умовах воєнного стану

Наведена в абзаці 5 підпункту «г» пункту 2 частини четвертої статті 26 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» підстава звільнення - у зв'язку з наявністю дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю (1 умова) є самостійною. При цьому, в конструкції цього речення відсутня конкретизація, яка саме група інвалідності повинна бути в дружини (чоловіка)

24 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу військової частини на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 28 серпня 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 24 листопада 2023 року у справі № 140/12873/23 за позовом особи до військової частини про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, звернувся до начальника прикордонного загону з рапортом, у якому просив про звільнення з військової служби в запас за сімейними обставинами у зв'язку з наявністю дружини із числа осіб з інвалідністю (III група). В усному порядку позивач отримав відмову. За результатами розгляду адвокатського запиту про надання інформації щодо розгляду рапорту позивача повідомлено, що рапорт старшого солдата розглянутий та встановлено, що відсутні правові підстави для звільнення з військової служби в запас за сімейними обставинами, з урахуванням наданих підтверджуючих документів.

За результатами розгляду справи суди попередніх інстанцій позов задовольнили.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що під час воєнного стану військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації звільняються за сімейними обставинами (якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу) за таких підстав: 1) в разі наявності дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю, незалежно від групи інвалідності. При цьому вказана норма не ставить звільнення з військової служби у залежність від наявності певної групи інвалідності, а передбачає таку можливість в силу того, що один із подружжя є інвалідом, без конкретизації якої саме групи є інвалідність; 2) та/або одного із своїх батьків чи батьків дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю I чи II групи.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Наведена в абзаці 5 підпункту «г» пункту 2 частини четвертої статті 26 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі – Закон № 2232-XII) підстава звільнення - у зв'язку з наявністю дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю (1 умова) є самостійною. При цьому, в конструкції цього речення відсутня конкретизація, яка саме група інвалідності повинна бути в дружини (чоловіка).

Разом із тим, якщо розглядати випадок поєднання 1 та 2 умов сполучником «та», то навіть у цьому разі Закон № 2232-XII не ставить звільнення військовослужбовців у залежність від наявності у дружини (чоловіка) I чи II групи інвалідності, а лише вказує «із числа осіб з інвалідністю».

Підстави звільнення військовослужбовця з військової служби як: (1) необхідність постійного догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружини (чоловіка), а також особами з інвалідністю I групи (2) чи II групи (3) є самостійними і не стосуються (не пов'язані) з такою підставою як: у зв'язку з наявністю дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю.

Відповідач, вказуючи, що надані позивачем документи не підтверджують необхідність догляду за його дружиною, яка має III групу інвалідності, підмінює одну підставу звільнення, передбачену підпунктом «г» пункту 2 частини четвертої статті 26 Закону № 2232-XII, іншою, які є самостійними. В даному випадку позивач не звертався до відповідача з рапортом про звільнення з військової служби у зв'язку з необхідністю здійснення постійного догляду за дружиною.

Наявність у позивача дружини, яка є інвалідом III групи, дає йому право на звільнення з військової служби на підставі підпункту «г» пункту 2 частини четвертої статті 26 Закону № 2232-XII, і додатково не вимагає від нього доведення необхідності здійснення догляду за дружиною, оскільки це навіть не відповідає критеріям встановлення III групи інвалідності (для осіб з III групою інвалідності властиві функціональні порушення, що призвели до помірно вираженого обмеження життєдіяльності особи, в тому числі її працездатності, але потребують соціальної допомоги і соціального захисту).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2024 року у справі № 140/12873/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118599664>

IV. ПРОЦЕС

4.1. Про початок перебігу строку звернення до суду у справі про відшкодування витрат на навчання

Невстановлення Військовою академією у позасудовій вимозі-попередженні про відшкодування витрат пов'язаних з утриманням особи в навчальному закладі будь-якого строку, свідчить про пасивну поведінку суб'єкта владних повноважень у здійсненні захисту прав, невжиття ним активних дій для дотримання місячного строку звернення, передбаченого частиною п'ятою статті 122 КАС України, що обраховується з моменту закінчення терміну добровільного виконання (що мало ним усвідомлюватися). Повторне направлення вимоги через п'ять років від повідомлення вперше про необхідність сплати коштів не поновлює строк добровільного виконання (відшкодування відповідачем витрат), є штучним створенням підстави для нового обрахунку місячного строку звернення до суду.

11 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Військової академії на ухвалу Одеського окружного адміністративного суду від 28 серпня 2023 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 08 листопада 2023 року у справі № 420/20386/23 за позовом Військової академії до особи про стягнення заборгованості.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Наказом начальника Військової академії від 05 липня 2018 року відповідача відраховано з числа курсантів «через небажання продовжувати навчання» та розірвано контракт про проходження військової служби (навчання) у Збройних Силах України. Відповідно до довідки-розрахунку від 05 липня 2018 року загальний розмір витрат, пов'язаних з утриманням відповідача в навчальному закладі становить 126 102,22 грн. З довідкою-розрахунком відповідач погодився та зобов'язався сплатити суму заборгованості на рахунок Військової академії. 18 липня 2023 року відповідачу направлено вимогу-пропозицію про порядок та строки відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням курсанта у вищому навчальному закладі. У зв'язку з тим, що відповідач у добровільному порядку не відшкодував витрати пов'язані з його утриманням в академії, позивач звернувся до суду з цим позовом.

Ухвалою Одеського окружного адміністративного суду позов повернуто Військовій академії. Постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду ухвалу суду першої інстанції залишено без змін.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що відповідач ознайомився із розрахунком та зобов'язався добровільно відшкодувати витрати на утримання в академії (з розрахунком згоден) 06 липня 2018 року, а відтак, відлік строку звернення до суду із даними вимогами розпочався через 15 днів після видання наказу та сплинув 21 серпня 2018 року. Тобто позов подано із суттєвим

пропущенням строку на звернення до суду і судом не встановлено поважних причин, які об'єктивно перешкождали позивачу реалізувати своє право на судовий захист. Формування Військовою академією в липні 2023 року вимоги-пропозиції, не утворює підстави для початку перебігу строку на звернення до суду із даними вимогами.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд неодноразово у своїх рішеннях, акцентував увагу на тому, що право на звернення до суду у вищого навчального закладу у цій категорії справ може виникнути лише у випадку відмови особи добровільно відшкодувати витрати та може бути реалізоване протягом одного місяця з дня такої відмови.

У цій справі встановлено, що під час прийняття наказу (05 липня 2018 року) відповідача повідомлено про необхідність відшкодування суми витрат на його навчання. Однак позов до Одеського окружного адміністративного суду було подано Військовою академією лише 08 серпня 2023 року (зі сплином 5 років).

Початок перебігу строку не може бути пов'язаний з відмовою відповідача добровільно відшкодувати витрати, оскільки позивач не визначив такого терміну, при цьому останній протягом п'яти років був обізнаний про невиконання відповідачем вимоги про відшкодування витрат на навчання. Про вказане також свідчить повторне направлення вимоги-пропозиції про відшкодування витрат.

Невстановлення Військовою академією у позасудовій вимозі-попередженні будь-якого строку, свідчить про пасивну поведінку суб'єкта владних повноважень у здійсненні захисту прав, невжиття ним активних дій для дотримання місячного строку звернення, передбаченого частиною п'ятою статті 122 КАС України, що обраховується з моменту закінчення терміну добровільного виконання (що мало ним усвідомлюватися).

Повторне направлення вимоги через п'ять років від повідомлення вперше про необхідність сплати коштів не поновлює строк добровільного виконання (відшкодування відповідачем витрат), є штучним створенням позивачем підстави для нового обрахунку місячного строку звернення до суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2024 року у справі № 420/20386/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118305718>

4.2. Про звернення директора юридичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним документом (у форматі PDF), підписаним кваліфікованим електронним підписом іншої особи, яка діє за довіреністю

Обов'язковою умовою для прийняття та розгляду поданих документів є їх підписання уповноваженою особою. Такий підпис може бути як власноручним на паперовому документі, так і кваліфікованим електронним у разі подання

електронного документа, який в такому випадку буде визнаний прийнятним та матиме силу оригіналу.

25 квітня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ТОВ «КР Інгрєдїєнтс» на ухвалу Київського окружного адміністративного суду від 29 грудня 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2024 року у справі № 320/11913/22 за позовом ТОВ «КР Інгрєдїєнтс» до ГУ ДПС у м. Києві, ДПС України про визнання протиправним і скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У грудні 2022 року платник звернувся до суду з позовною заявою, у якій просив скасувати рішення комісії контрольного органу про відмову в реєстрації розрахунку коригування до податкової накладної та зобов'язати контрольний орган зареєструвати цей розрахунок коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних датою його подання. Позов було надіслано у формі електронної скан-копії документа (у форматі PDF). Електронна копія позовної заяви містила підпис директора товариства, який діяв у порядку самопредставництва, а електронна копія була підписана кваліфікованим електронним підписом іншої особи, яка діяла за довіреністю.

Київський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, повернув позовну заяву з підстав її подання через офіційну електронну пошту суду (не як оригіналу документа), а не через підсистему «Електронний суд». Суди попередніх інстанцій визнали, що подана позовна заява не може бути прийнята до розгляду, оскільки не відповідає вимогам щодо наявності власноручного підпису особи, уповноваженої на подання заяви.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінивши мотивувальну частину оскаржуваних судових рішень шляхом виключення висновків про порушення платником вимог пункту 25 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. В іншій частині судові рішення було залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Поданий до суду в паперовій формі процесуальний документ має містити власноручний підпис особи, яка його подає. Поданий в електронній формі документ має бути скріпленим кваліфікованим електронним підписом відповідної особи (підписанта). Лише в такому випадку електронний документ матиме силу оригіналу і буде вважатися підписаним у встановленому законодавством порядку. Спосіб формування електронного документа, поданого до суду на офіційну електронну адресу, не має визначального правового значення. Сканована паперова форма процесуального документа у форматі PDF зі скан-копією підпису підписанта може бути прийнята як належно оформлена позовна заява в електронній формі за умови відповідності іншим вимогам, які висуваються до електронних документів.

Адресовані суду заяви або клопотання мають бути підписані тим учасником судового процесу, хто подає відповідний процесуальний документ. Виконання цієї вимоги є необхідною умовою прийнятності документа та можливості його розгляду по суті. Правом на подання позовної заяви від імені юридичної особи наділена або особа, яка має право діяти від її імені в порядку самопредставництва, або представник (за загальним правилом, адвокат, а у справах незначної складності Кодекс адміністративного судочинства України допускає можливість участі від імені сторони фізичної особи за довіреністю).

До 20 лютого 2024 року звернення юридичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, підписаним кваліфікованим електронним підписом відповідної особи (підписанта), є належним та допустимим способом звернення до суду. Такий спосіб ототожнюється з безпосереднім зверненням до суду через канцелярію або традиційними засобами поштового зв'язку і підлягає кваліфікації саме як безпосереднє звернення до суду, якщо таке звернення не здійснював адвокат як представник такої юридичної особи.

З 20 лютого 2024 року було введено в дію частини п'яту і шосту статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України у новій редакції. Відповідні зміни стосувалися обов'язкової реєстрації юридичними особами приватної форми власності їхніх електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або в її окремій підсистемі (модулі). Отже, хоча станом на дату звернення до суду платник не був зареєстрований в Електронному кабінеті в підсистемі «Електронний суд», але станом на грудень 2022 року не було нормативно закріплено такого обов'язку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 квітня 2024 року у справі № 320/11913/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118662213>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за квітень 2024 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду Апарату Верховного Суду. Київ, 2024. – 46 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua

[@supremecourt_ua](https://whatsapp.com/@supremecourt_ua)